

**ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИЙМАЛЬНА КОМІСІЯ**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Голова приймальної комісії

Анатолій МАЗАРАКІ
"25" 2024 р.

ПРОГРАМА
фахового іспиту для вступу на навчання
для здобуття освітнього ступеня магістра
на основі НРК6 та НРК7

галузь знань	05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальність	052 «Політологія»
факультет	Міжнародної торгівлі та права
освітня програма	«Консалтинг у сфері зовнішньої та внутрішньої політики»

Київ 2024

ВСТУП

Програма фахового іспиту для вступу на навчання для здобуття освітнього ступеня магістра на основі НРК6 або НРК7 за спеціальністю «Політологія» підготовлена на основі освітньо-кваліфікаційної характеристики, освітньо-професійної програми, є науково-методичним документом, який забезпечує комплексний підхід до оцінки рівня теоретичної та практичної підготовки вступників до професійної діяльності.

Мета фахового іспиту – визначити обсяг та рівень теоретичних знань, практичних навичок та вмій з профільних дисциплін у галузі політології.

Фаховий іспит проводять у формі письмового тестування, що дозволяє перевірити теоретичні знання вступників, їх уміння логічно мислити та вирішувати проблемні ситуації з політології.

Програма фахового іспиту містить такі розділи:

1. Історія політичних вчень.
2. Теорія політики.
3. Теорія міжнародних відносин.
4. Зовнішня політика України
5. Національні інтереси у світовій геополітиці та геоекономіці.

До програми додається список рекомендованих джерел.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ФАХОВОГО ІСПИТУ

Розділ 1. ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ ВЧЕНЬ

Історія політичних вчень як наука та навчальна дисципліна. Зародження і розвиток політичного вчення Стародавнього Сходу. Політико-правові концепції Стародавньої Греції та Риму. Політичні вчення Західної Європи в Середні віки. Політичні вчення епохи Відродження та Реформації. Політичні вчення в країнах Європи в XVII–XVIII століттях. Політичні вчення доби Просвітництва. Північноамериканська політична думка доби Просвітництва. Європейська політична думка у XIX ст. Зародження політичної думки в Україні. Українські політичні концепції XVI-початку XVII століття. Політична думка часів козацтва. Національне відродження і суспільно-політична думка в Україні. Політичні ідеї українських мислителів XX ст.

Інтерпретація політики в концепціях XX-XXI століття. Етапи розвитку зарубіжної політології. Інституціоналізація політичної науки в XX ст. Міжнародний колоквиум з питань політичної науки. Створення міжнародної асоціації політичних наук.

Характерні риси американської політології. Специфіка розвитку британської політичної науки. Соціологічний напрямок в італійській школі політології. Розвиток політико-соціологічних та політико-філософських теорій у Німеччині. Становлення інституційного та структуралістського підходів до політичних досліджень у Франції.

Біхевіоризм та постбіхевіоризм у розвитку політичної науки. Основні засади та характеристики біхевіоризму. Поведінка як об'єкт політичних

досліджень. Основні напрямки біхевіоризму: школа політичної психології, школа політичної соціології, політекономічна школа. Постбіхевіоризм. Основні положення постбіхевіоризму.

Структурний функціоналізм у політології. Елементарна соціальна дія та система соціальних дій.

Технократизм як напрям політичної думки. Поняття технології, технократії та технократизму. Передумови виникнення технократизму. Етапи розвитку технократизму. Технодемократія.

Тоталітаризм як специфічна проблема політичної думки ХХ-ХХІ ст. Поняття та характерні ознаки тоталітаризму. Концептуальні засади осмислення тоталітаризму. Концепт авторитарної особистості. Феномен масового суспільства. Характерні риси масового суспільства. Теорії масового суспільства.

Громадянське суспільство як необхідна умова демократії. «Криза ідентичності» в ХХІ ст. Формування політичної нації і громадянське суспільство. Індустріальне і постіндустріальне громадянське суспільство: емпіричні трансформації і теоретичний концепт.

Концептуальні засади інформаційного суспільства. Характерні риси інформаційного суспільства. Концепції мережевого суспільства. Ключові характеристики мережевих суспільств. Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на політичну культуру населення. Електронна демократія.

Розділ 2. ТЕОРІЯ ПОЛІТИКИ

Сутність і основні визначення політики. Походження політики. Функції політики. Суб'єкти і об'єкти політики. Специфічні властивості політики. Види політики. Соціальна природа політики. Становлення та розвиток політології як науки та навчальної дисципліни. Об'єкт та предмет політології. Структура політичної науки: історія політичних вчень, теорія політики та практична політологія. Понятійно-категоріальний апарат політології. Основні завдання та функції політології. Принципи політології. Методологія політологічного пізнання.

Влада як суспільне явище. Поняття влади, її сутність та концепції. Джерела влади. Поняття політичної влади. Функції політичної влади. Ресурси політичної влади. Легітимність політичної влади. Легальність і легітимність. Ознаки легітимності. Типи легітимності.

Сутність системного аналізу політики. Поняття політичної системи суспільства. Концепції політичної системи. Основні структурні елементи політичної системи. Функції політичних систем. Типологія політичних систем. Особливості політичної системи України.

Сутність і ознаки держави. Теорії походження держави. Функції держави. Поняття суверенітету. Поділ державної влади. Вищі органи влади. Форми державного правління. Форми державного устрою. Політичні режими.

Взаємозв'язок держави та громадянського суспільства. Сутність і ознаки правової держави. Становлення правової держави в Україні.

Сутність політичних партій та їх місце в політичній системі суспільства. Виникнення та розвиток політичних партій. Ознаки політичних партій. Функції політичних партій як головного виразника соціальних інтересів. Типологія політичних партій. Поняття «партійна система».

Поняття «еліта» та «політична еліта». Генеза еліт і формування елітарних уявлень. Класичні теорії еліт. Типологія еліт. Основні напрями сучасної теорії еліт. Сутність і функції політичної еліти. Механізми рекрутування політичної еліти. Шляхи становлення політичної еліти в сучасній Україні.

Витоки лідерства. Сутність політичного лідерства. Типологія політичного лідерства. Функції політичного лідерства. Роль і функції політичного лідера в сучасному світі. Критерії оцінки лідерів. Політичне лідерство в Україні.

Поняття та основні характеристики політичної культури. Ознаки політичної культури. Структура політичної культури. Функції політичної культури. Визначення політичної свідомості як елементу політичної культури. Буденна та теоретична свідомість. Типи політичної свідомості. Національна свідомість.

Роль ідеології в політичному житті суспільства. Сутність політичної ідеології. Функції політичної ідеології. Основні політичні ідеології сучасності.

Розділ 3. ТЕОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Сутність міжнародних відносин. Структура і закони розвитку світової системи. Політичний та ідеологічний плюралізм у дослідженні міжнародних відносин. Система міждержавних зв'язків. Співвідношення суверенітету і наддержавності міжнародних структур. Суб'єкти і об'єкти міжнародного права. Прийнятна класифікація держав, союзів держав. Міжнародні організації: поняття універсалізму і регіоналізму. Альянси. Баланс сил.

Головні центри наукових досліджень і тематичні видання. Нормативно-ціннісні основи класичних підходів та напрямів теорії міжнародних відносин. Парадигми у науці про міжнародні відносини.

Вестфальська система міжнародних відносин: характеристика і основні складові. Причини формування Вестфальської системи міжнародних відносин. Характеристика суті і складових системи.

Теорія міжнародних відносин після Другої світової війни. Утвердження реалістської парадигми як *mainstream* у теорії міжнародних відносин. Вплив реалізму на розвиток міжнародних відносин у другій половині ХХ ст. Формування і розвиток біполярної системи міжнародних відносин.

Парадигма сучасної міжнародно-політичної науки. Витоки та еволюція європейської і американської науки про міжнародні відносини. Поняття Англійської школи та її особливості. Теоретико-методологічні підходи Англійської школи. Теорія міжнародного суспільства. Позитивістські підходи і друга дискусія у науці про міжнародні відносини. Основні принципи модернізму/сцієнтизму. Початок двоблокового протистояння й розвиток системних теорій. Особливості розвитку неолібералізму. Режимна теорія і третя дискусія в науці про міжнародні відносини. Актуалізація

структуралістських підходів у науці про міжнародні відносини у другій половині 1960-х – на початку 1970-х років. Теорія неоімперіалізму. Структурний імперіалізм. Системні теорії неоструктуралізму.

Сучасні тенденції розвитку науки про міжнародні відносини. Особливості четвертої дискусії в теорії міжнародних відносин. Актуалізація (нео)класичних підходів до розгляду міжнародної реальності й паралельний розвиток постпозитивістських течій та напрямів. Постреалізм, постструктуралізм, неоідеалізм. Неокласична та нова геополітика. Постмодернізм, критицизм, міжнародна політична економія, соціалконструктивізм, фемінізм. Глобалізація та теорія глобального управління. Неокласична та критична геополітика. Постмодерністські підходи в теорії міжнародних відносин. Соціалконструктивізм. Поліморфність сучасних ліберальних досліджень міжнародної реальності. Комунікативна парадигма та неограмшизм. Міжнародна політична економія в науці міжнародних відносин. Феміністські підходи у міжнародних відносинах. Сутність безпеки. Наукові школи про безпеку і загрози людству. Пакс-американа і інтеграція по-європейськи.

Місце і роль України в сучасній системі міжнародних відносин. Україна як об'єкт – суб'єкт міжнародного права. Поняття і характеристика стратегічного партнерства. Від багатовекторності до вибору стратегічних партнерів. Європейський вибір України: бажане і реальне.

Розділ 4. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

Теоретико-методологічні основи дослідження зовнішньої політики України. Основні зовнішньополітичні доктрини. Роль зовнішньої політики держав у формуванні національної стратегії розвитку. Зовнішня політика: сутність, принципи формування та інструменти реалізації, функції та основні суб'єкти. Складові зовнішньої політики. Типи зовнішньої політики держави. Детермінанти формування зовнішньої політики держави. Взаємовплив і взаємодія внутрішньої та зовнішньої політики держави. Індекс глобальної присутності (Elcano Global Presence Index) як інструмент формування зовнішньої політики держави.

Національні інтереси як основа зовнішньої політики держави. Форми реалізації національних інтересів держави. Чинники формування національних інтересів України. Безпека як пріоритетний напрям національних інтересів України: нормативно-правова база. Воєнна доктрина України у системі забезпечення національних інтересів та безпеки.

Історичні етапи формування зовнішньої політики України. Концептуальні засади зовнішньої політики України та її нормативно-правове наповнення. Еволюція системи правового регулювання зовнішньої політики України. Вплив міжнародних нормативно-правових актів на формування зовнішньої політики України.

Компетенція органів державної влади у сфері зовнішньої політики. Правова основа діяльності внутрішньодержавних та закордонних органів у сфері зовнішньої політики. Повноваження Президента України у сфері

зовнішньої політики. Функції Верховної Ради України у формуванні зовнішньо-політичної стратегії держави. Роль Кабінету Міністрів України у здійсненні зовнішньої політики держави. Міністерство закордонних справ, його місце у системі державного механізму реалізації зовнішньої політики. Основні завдання і функції Міністерства закордонних справ, його структура. Повноваження міністра закордонних справ. Роль спеціалізованих органів державного управління у реалізації зовнішньої політики.

Основні напрями стратегічного партнерства України в Європі та з державами Північної Америки. Національні інтереси України на пострадянському просторі. Відносини України з країнами Азії, Африки та Латинської Америки. Вплив міжнародних організацій на зовнішню політику України. Проблеми безпеки у зовнішній політиці України. Участь України у діяльності ООН та її спеціалізованих установ.

Розділ 5. НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ У СВІТОВІЙ ГЕОПОЛІТИЦІ ТА ГЕОЕКОНОМІЦІ

Основні наукові геополітичні категорії і поняття. Зовнішня та внутрішня геополітика. Основні компоненти геоекономіки, геокультури, геофілософії. Геополітичний аналіз. Геостратегія ключових акторів світової політики. Геополітичне положення країни: сутність, властивості, значення. Особливості геополітики як науки.

Геополітичний аналіз країни, регіону. Аналіз геополітичних ризиків. Концептуальні засади формування геополітичних та геоекономічних інтересів держав.

Геополітичні та геоекономічні інтереси у відносинах держав Європейського Союзу.

Геополітичні та геоекономічні інтереси в зовнішній політиці Білорусі та Молдови.

Геополітичні та геоекономічні інтереси в зовнішній політиці України.

Геополітичні та геоекономічні інтереси у відносинах держав Південного Кавказу.

Геополітичні та геоекономічні інтереси у відносинах держав Центральної Азії. Геополітичні та геоекономічні інтереси в зовнішній політиці держав Східної, Південно-Східної та Південної Азії.

Геополітичні та геоекономічні інтереси у відносинах близькосхідних держав.

Геополітичні та геоекономічні інтереси в зовнішній політиці держав Африки.

Геополітичні та геоекономічні інтереси в зовнішній політиці США та Канади.

Геополітичні та геоекономічні інтереси в зовнішній політиці держав Латинської Америки.

Геополітичні та геоекономічні інтереси в зовнішній політиці Австралії та Нової Зеландії.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ *ОСНОВНИЙ*

1. Гелей С.Д., Рутар С.М. Політологія: навч. посібник/С.Д. Гелей, С.М.Рутар. - К.: Центр навчальної літератури, 2022. - 348 с.
2. Геополітика в постанях і термінах : підручник для студентів і аспірантів спеціальності "Політологія" / М. М. Вегеш, М. М. Палінчак, В. С. Петрінко. – Ужгород : Гельветика, 2020. – 786 с.
3. Гончарук-Чолач Т. В., Томахів В. Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень: навч. посіб. / Т. В. Гончарук-Чолач, В. Я. Томахів. Київ: Видавництво Ліра-К. 2020.
4. Демиденко, Н. М. Політологія: навч. посіб. / Н. М. Демиденко. - Суми, 2022. - 318 с
5. Політологія: курс лекцій/ укл. О.В. Довгаль, І.М. Лесик.- Миколіїв: МНАУ, 2022.- 163 с.
6. Політологія: навч. посіб. / Т.В. Гончарук-Чолач та ін. – Тернопіль: ТНЕУ, 2019. – 219 с.
7. Політологія: навч.-метод. посіб. / Л.М. Мельник, І.А. Дужа. – Біла церква, 2019. – 425 с.
8. Теорія міжнародних відносин : підручник / [М. п. Требін, Л. М. Герасіна, О. ю. Панфілов та ін.] ; за ред. М. п. Требіна ; нац.юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2022. – 472 с.
9. Чекаленко Л.Д. Зовнішня політика України: підручник / Л.Д.Чекаленко. Київ : LAT і К, 2015.- 478 с.
10. Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної думки): Підручник/ П.П. Шляхтун. - К.: Центр навчальної літератури, 2019. - 472 с.

ДОДАТКОВИЙ

1. Балацька О.Б. Політичні еліти та лідерство: навч. посіб. для студентів ВНЗ. Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. Сєверодонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2020. – 135 с.
2. Внучко С. М. Політична глобалістика / С. Внучко. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2017 . – 384 с.
3. Громадянське суспільство в Україні: сучасний стан, виклики, стратегія модернізації: монографія/ за заг. ред. Ю. С. Шемшученка, О. В. Скрипнюка; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Т. 2. К. : Юридична думка, 2019.– 587 с.
4. Зміни політичних режимів і перспективи зміцнення демократії в Україні: монографія / під ред. Г. І. Зеленько. К.: ІПіЕнд ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2021. – 416 с.
5. Латигіна, Н. А. Політичні режими : навч. посіб. / Н. А. Латигіна, Н. Ю. Гусєва, М. В. Ліпін. – Київ : КНТЕУ, 2019. – 231 с.
6. Неліпа Д.В. Системний аналіз політології: підручник. – К.: Центр учбової літератури. – 2019.– 304 с.
7. Політична система України: конституційна модель та політичні практики : монографія / кол. авт.: Зеленько Г. І. (кер., наук. ред.) та ін. Київ : ІПіЕнд ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2023. 536 с

8. Міжнародні відносини та світова політика: навчальний посібник / О. М. Кузь, Д. С. Коротков, Д. Ю. Михайличенко, О. В. Бровко ; за заг. ред. д-ра філос. наук, професора О. М. Кузя. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 201 с.
9. Парталогія. Навчальний посібник. / За ред. Обушного М.І. К.–2017.– 432 с.
10. Шергін С. О. Міжнародна система, безпека і глобальний розвиток: Конспект лекцій. — К., 2016.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

11. НБУ України ім. В.І. Вернадського. Режим доступу: <http://www.hbuiv.gov.ua>.
12. Державна науково-технічна бібліотека України. Режим доступу: <http://www.gntb.n-t.org>
13. Бібліотека Верховної Ради України. Режим доступу: <http://lib.rada.gov.ua/static/about/welcome.html>
14. Парламентська бібліотека. Режим доступу: <https://nlu.org.ua/>
15. Електронна бібліотека Інституту соціології НАН України. Режим доступу <https://i-soc.com.ua/ua/institute/lib>
16. Фонд Демократичні ініціативи. Режим доступу <https://dif.org.ua/>
17. Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. Режим доступу: <http://www.razumkov.org.ua>
18. Національний інститут стратегічних досліджень. Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/>
19. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. Режим доступу: <https://ipiend.gov.ua/>

КРИТЕРІЇ

оцінювання фахового іспиту замість ЄФВВ для здобуття освітнього ступеня магістра на основі НРК6 та НРК7

1. Загальні положення

Мета фахового іспиту – оцінити відповідність знань, умінь та навичок згідно з вимогами програми фахового іспиту.

2. Структура екзаменаційного білета

Екзаменаційний білет фахового іспиту складається з 50-ти закритих тестових завдань.

3. Критерії оцінювання

- Рівень знань оцінюється за 200-баловою шкалою.
- Серед відповідей на тестове завдання слід обрати одну правильну.
- Правильна відповідь на тестове завдання оцінюється у 4 бали, а неправильна – у 0 балів.
- Особи, які отримали менше ніж 100 балів, до наступних випробувань не допускаються та участі у конкурсі не беруть.